24 Απριλίου 2026

«Ζιω μόνη μου έσιει τωρά δέκα χρόνους. Μα μαραζώνω που εν έσιει ανθρώπους δαπάνω»

/ Αφιερώματα / Γενικά Θέματα / Ειδήσεις και Ανακοινώσεις

Το 1986, δημοσιογράφος του «Περιοδικού» ανακαλύπτει στον ερημωμένο Αθρακό της Λεμεσού τη μοναδική του κάτοικο, την κα Ειρήνη, η οποία έζησε εκεί μέχρι τα βαθιά της γεράματα, αρνούμενη να εγκαταλείψει τον τόπο της.

Μεταφερόμαστε στο καλοκαίρι του 1986. Τον Ιούνιο εκείνης της χρονιάς, η δημοσιογράφος Μαρίνα Στεφανίδου περιπλανιέται στα δρομάκια του φανερά εγκαταλελειμμένου χωριού Αθρακός, της επαρχίας Λεμεσού. Στο ρεπορτάζ της παρουσιάζει την εικόνα ενός χωριού που αφέθηκε στον χρόνο.

«Θλιβερά ερείπια παλεύουν με τον χρόνο (...) Ανθρώπινη παρουσία καμιά (...) Μια μικρή εκκλησούλα, εγκαταλελειμμένη στην ευπάθεια της φύσης. Ερειπωμένη και σχεδόν ανεικονική. Είναι η εκκλησούλα του Άη Γιώργη, κτισμένη τον 15ο αιώνα (...)», γράφει.

Η περιπλάνησή της δεν σταματά εκεί. Σκοπός της ήταν να εντοπίσει τη μόνη γυναίκα που διέμενε ακόμη στον Αθρακό. Την Ειρήνη Δημοσθένους Σάββα, τη μοναδική και τελευταία κάτοικο του χωριού. Την περιγράφει ως μια γριά, κατάξανθη, με ένα μονάχα μάτι γαλανό. Χαμηλή και φαγωμένη από τον χρόνο. Ντυμένη με θλιβερά κουρέλια, κρατώντας χόρτα στα χέρια και βαδίζοντας ανάλαφρα, μα σταθερά.

Το σπίτι της κας Ειρήνης αποτελούνταν από δύο κάμαρες. Η μία ήταν για εκείνην και η άλλη για τα ζώα της. Ζούσε μόνη της, ενώ κάπου-κάπου έρχονταν άνθρωποι να τη δουν. Παλιοί κάτοικοι του Αθρακού με τις οικογένειές τους ή όσοι είχαν χωράφια να φροντίσουν ή νοσταλγικές αναμνήσεις από την παλιά ζωή.

Η Ειρήνη είχε μείνει ορφανή από μητέρα όταν ήταν μωρό. Την ανέθρεψε ο πατέρας της, τότε πλούσιος άντρας του χωριού, που κατείχε κτήματα και καλλιεργούσε αμπέλια και χωράφια. Διέθετε επίσης έναν δικό του αλευρόμυλο, όπου οι κάτοικοι του χωριού και των γύρω χωριών πήγαιναν για να αλέσουν το σιτάρι και να ανταλλάξουν τα προϊόντα τους. Η Ειρήνη δεν παντρεύτηκε ποτέ.

Ακολουθεί η συνέντευξή της

-«Εν επαντρεύτηκα», λέει η κυρία Ειρήνη

-«Έρκουνταν τα προξενιά που τα γύρω χωρκά, αμμά οι γειτόνισσες εκόφκαν μου το κκισμέττι. Εστρέφαν τους πίσω δίχως να ξέρω εγιώ τίποτες. Αν θέλει ο γείτος σου, εν να παντρέψεις το παιδίν σου, λαλεί τζαι η παροιμία».

Η κα Ειρήνη, όπως αναφέρεται στο ρεπορτάζ, αρνείτο να εγκαταλείψει τα πατρικά χώματα και να ζήσει με τα αδέλφια της.

-«Ήντα να μπω στο μάλιν του άλλου;» λέει χαρακτηριστικά.

Η ίδια ήταν μαθημένη στην ανεξαρτησία και στην ασκητική ζωή. Είχε μάθει να παλεύει και να επιβιώνει. Να προφυλάσσεται από τα στοιχεία της φύσης, να σκοτώνει τα απειλητικά φίδια και να εξολοθρεύει τους ποντικούς.

-«Ζιω μόνη μου έσιει τωρά δέκα χρόνους. Μα μαραζώνω που εν έσιει ανθρώπους δαπάνω. Να στείλει η κυβέρνηση τους πρόσφυγες. Να καλλιεργήσουν τα χωράφκια, να στήσουν αλευρόμυλους. Εγιώ εγέρασα πιον».

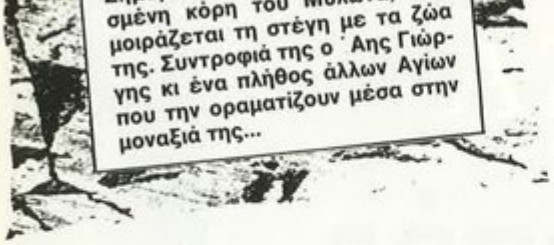
Συντροφιά της ήταν οι Άγιοι, από τους οποίους ζητούσε προστασία και ασφάλεια. Επίσης, ο κόσμος της περιελάμβανε και τα αγαπημένα της ζώα, όπως αναφέρεται χαρακτηριστικά – τον γέρο γάιδαρο, που τον καβαλίκευε κάθε οκτώ μέρες και πήγαινε στο Καλό Χωριό για να αγοράσει τις απαραίτητες προμήθειες για την ίδια και τα ζωντανά της, τον τράγο, τις κατσίκες, τις όρνιθες και τον πετεινό της. Τα ζώα αυτά αναπληρούσαν την απουσία της ανθρώπινης επαφής.

Καθώς πέφτει η νύχτα, η δημοσιογράφος περιγράφει την απουσία ηλεκτρισμού στην περιοχή. Η Ειρήνη δεν έχει λάμπα στο σπίτι της, ούτε καν κεριά και όταν έχει κρύο, προκειμένου να ζεσταθεί, ανοίγει την πόρτα και ανάβει φωτιά στην είσοδό της.

-«Άμαν σιονίζει, μεινίσκω βαούμενη έσσω, καμια-θκιο μέρες ώσπου να λύσουν τα σιόνια».

Αξίζει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με τα στοιχεία πληθυσμού, το χωριό εγκαταλείφθηκε οριστικά το 1982, που ήταν η τελευταία καταγραφή που έγινε. Στο χωριό σώζεται μόνο η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου.

Διαβάστε ολόκληρο το ρεπορτάζ πιο κάτω:

σμένη κόρη του μυλωνά μοιράζεται τη στέγη με τα ζώα της. Συντροφιά της ο Άης Γιώργης κι ένα πλήθος άλλων Αγίων που την οραματίζουν μέσα στην μοναξιά της...

Η γριά Ειρήνη, η κόρη του μυλωνά του Αθρακού με το νοικοκυριό της.

Ρεπορτάζ:
ΜΑΡΙΝΑ ΣΤΕΦΑΝΙΔΟΥ

ΑΘΡΑΚΟΣ

Το χωριό με τον ένα κάτοικο

ΧΟΙ αιώνων εγκαταλειμμένοι στη μοναξιά τους. Ένα βιαστικό κελάρυσμα στο ποτάμι που τρέχει και χάνεται. Τρέχει, λες και τρομάζει τη μοναξιά. Λες και φοβάται τη σιωπή του τοπίου.

Αθρακός - Επαρχία Λεμεσού

Μια ηρεμία απλώνεται πάνω σε στέγες σπιτιών ερειπωμένων. Σε ίχνη ανθρώπων φευγάτων και αναμνήσεων χαραγμένων στην πέτρα. Θλιβερά τα ερείπια παλεύουν το χρόνο. Σ' ένα αγώνα βεβαίωσης της ύπαρξης. Σε μια αγωνία για την κατάκτηση χώρου πάνω στη γη.

Ανθρώπινη μαρτυρία καμιά. Μονάχα μια υποψία ανθρώπων πλανιέται σε καλλιεργημένα χωράφια στους πρόποδες του αντίπερα. Η φύση βουίζει γύρω μου, μα ο γδούπος που ακούγεται πάνω στη γη και με κάνει να γυρίσω το κεφάλι, ανήκει σ' ένα συμπαθητικό γέρικο άλογο. Και πιο πέρα, θροϊζει η πατροπαράδοτη κυπριακή βράκα, καθώς κυλάει ανάλαφρα μέσα στους θάμνους και τις πυκνές φυλλωσιές. Ο γέροντας με χαιρετάει, με την απλότητα που χαρακτηρίζει όλους τους γέρους των βουνών. Ανάλαφρος σαν απαλό αεράκι κι ευκίνητος σαν αίλουρος. Η περιπλάνηση με οδηγεί στην έκπληξη. Μια μικρή εκκλησούλα εγκαταλειμμένη στην ευπάθεια της φύσης. Ερειπωμένη και σχεδόν ανεικονική. Είναι η εκκλησούλα του Άη Γιώργη, κτισμένη τον 15ον αιώνα. Μια εκκλησία που δεν έχει μονάχα προστατέψει φτωχούς κι ανήμπορους χριστιανούς, μα κι ερωτευμένους που άφησαν τα γραπτά «σημάδια της αγάπης» τους στους τοίχους.

Τι έκανε όλους αυτούς τους ανθρώπους να φύγουν; Να εγκαταλείψουν το χωριό στη μοναξιά του και στη φθορά;

Μα η περιπλάνηση μου δεν έχει ακόμα εκπληρωθεί. Γυρεύω μια γριά που στάθηκε ανίκητη στις κακουχίες. Που στάθηκε ακίνητη στη μανιασμένη ροή του χρόνου. Τη μόνη γριά που απέμεινε να φυλάει τούτο τον τόπο. Και ξάφνου παρουσιάζεται μπροστά μου. Μια γριά κατάξανθη μ' ένα μονάχα μάτι, γαλανό. Χαμηλή και φαγωμένη από το χρόνο, σαν τα ερείπια που κείτονται εδώ κι εκεί. Ντυμένη με θλιβερά κουρέλια, κρατώντας χόρτα στα χέρια και βαδίζοντας ανάλαφρα μα σταθερά. Στέρεη και βράχινη σαν το βουνό με' το τοπίο να κυλάει στο πλάι της. Δε ρώτησε ποια ήμουν και τι γύρευα. Ήταν φιλόξενη και φτωχή.

Το σπίτι της — δυο κάμαρες — ακουμπούσε πάνω στη γη βαρύ και κρύο. Η μια

Τροφές για τα ζώα, ξερά κομμάτια ψωμιού και σβώλοι από άλλα τρόφιμα, να κείτονται στοιβαγμένα περίπλοκα σ' ένα τραπέζι ή κάτι άλλο που χρησίμευε σαν τέτοιο. Δυο -τρεις κομματιασμένες ψάθινες καρέκλες. Ένας σκελετός κρεβατιού κι ένα στρώμα τυλιγμένο σε ρολό. Κι άλλες σακούλες και μπρίκι και ταίγκινα πιάτα και κουζινικά, πάνω σ' ένα πάτωμα κρύο και υγρό, γεμάτο τρύπες.

Στην αυλή τα μικρά κατσικάκια παίζουν δίπλα στις μητέρες τους, ενώ η διπλανή παράγκα κρατάει απομονωμένο τον τράγο. Ατίθασος και μεγαλόσωμος. Πετιέται και κοιτάζει έξω απ' τα κάγκελα.

Κάθομαι στην ψάθινη καρέκλα. Ξάφνου, προβάλλει κι ο γέροντας με το γέρικο άλογο. Είναι ο ξάδελφος της, που ήρθε να φροντίσει τα χωράφια του.

Η Ειρήνη Δημοσθένους Σάββα, ζει μονάχη κι εγκαταλειμμένη στο έλεος της φυσης κι ενός Θεού δικού της. Μόνη και τελευταία κάτοικος του χωριού Αθρακός.

Αθρακός - Επαρχία Λεμεσού

Το χωριό που γονάτισε πάνω στα ερείπια του, υψώνεται σε μια βουνοπλαγιά γεμάτη θάμνους και δένδρα. Είναι κυκλωμένο από τα χωριά Λουβαράς, Αρακαπάς, Καλό Χωριό, Άγιος Παύλος... Κατά μια εκδοχή η ονομασία του χωριού προέρχεται από τους άθρακες (κάρβουνα) που πουλούσαν οι κάτοικοι όταν χρόνια πριν έκαιγαν κορμούς δένδρων. Τώρα τα δένδρα έχουν φυτρώσει πάλι και θεριέψει και πέρα από τα ερείπια τίποτα δε μαρτυράει τους 100—150 κατοίκους που αριθμούσε το χωριό πριν απ' το 1920.

Το χωριό ήταν μικρό και σχεδόν αυτόνομο. Οι δρόμοι ήταν καμωμένοι από πέτρα και κανενός είδους επικοινωνία δεν υπήρχε, εκτός από ένα ταχυδρομικό κιβώτιο Εγγλέζικου τύπου, και ακόμα σώζεται στην πλατεία. Τα υπομονετικά γαϊδουράκια ήταν τα μόνα μεταφορικά μέσα, και στο σχολείο που βρισκόταν σ' ένα γειτονικό χωριό, τα παιδιά πήγαιναν με τα πόδια. Δεν υπήρχε ηλεκτρισμός, ούτε σύστημα άρδευσης ή νερού στα σπίτια. Όμως η γη είναι εύφορη και το χωριό διασχίζει το ποτάμι που ξεκινά από την Παπούτσα και χύνει τα νερά του στον φράκτη της Γερμασόγειας. Η γνώση όμως ξυπνά την προσδοκία. Κι έτσι όταν ανέσεις όπως ο ηλεκτρισμός και επικοινωνίες όπως οι δρόμοι και το τηλέφωνο δημιουργήθηκαν στα γύρω χωριά, οι νέοι έφυγαν. Οι γέροι πέθαναν. Και τον τότε μουχτάρη δε διαδέχθηκε άλλος. Και το χωριό έπαψε πια να μαστίζεται από τους χασαμπουλλήδες. Τους φοβερούς ληστές και φυγόδικους που κατέφευγαν σ' αυτούς τους τόπους κι ετρέφονταν από το μόχθο των χωρικών. Κι η εκκλησία έμεινε να λειτουργιέται μονάχα μια φορά το χρόνο. Του Αγίου Θωμά, όπου οι κάτοικοι των γύρω χωριών μαζεύονταν και γινόταν κι ένα μικρό πανηγυρι.

Και το γεφυράκι πλάι στο ποτάμι, όπου απάνω του ξαπόστασε ο Απόστολος Παύλος κατά τη διαδρομή του από την Πάφο στη Σαλαμίνα, απέμεινε μνημείο να μαρτυράει την παράδοση.

Σώζεται μονάχα, ερειπωμένη κι αυτή, η πλατεία, όπου οι κάτοικοι ξαπόσταναν τα νυσταγμένα μεσημέρια τους. Και τα σκιερά απογεύματα, αφού πότιζαν τα ζώα τους, συζητούσαν την καθημερινότητα της απλής ζωής.

Τώρα, πέτρινη η μοναξιά κυλάει πάνω στα χαλάσματα. Και το χωριό μοιάζει να κτίζεται γύρω από τούτη τη γριά, που έχει στο πρόσωπο αυτόδηλη τη μανία του χρόνου. Η Ειρήνη τσακώνεται με τον ξάδερφο της για την ηλικία της. Εκείνος λέει ότι η Ειρήνη πρέπει να είναι τώρα 72 χρονών. Εκείνη επιμένει ότι είναι 60. Υπάρχει ακόμα η φιλάρεσκη γυναίκα μέσα στην Ειρήνη; Η γυναίκα που αρνείται να γεράσει; Η απλώς ξεχνά καθώς την παίρνουν τα γεράματα;

Οι «συγκάτοικοι» της κυρά - Ειρήνης.

Το τοπίο του Αθρακού.

ΑΘΡΑΚΟΣ

Η Ειρήνη ζει ολομόναχη. Κάπου - κάπου έρχονται άνθρωποι και τη βλέπουν. Παλιοί κάτοικοι του Αθρακού με τις οικογένειες τους, ή όσοι έχουν χωράφια να φροντίσουν ή νοσταλγικές αναμνήσεις απ' την παλιά ζωή.

Η Ειρήνη έμεινε ορφανή από μητέρα όταν ήταν μωρό. Την ανέθρεψε ο πατέρας της, τότε πλούσιος άντρας του χωριού που όριζε κτήματα και καλλιεργούσε αμπέλια και χωράφια. Κι έναν δικό του αλευρόμυλο, όπου οι κάτοικοι του χωριού καθώς και των γύρω χωριών έρχονταν ν' αλέσουν το σιτάρι και ν' ανταλλάξουν τα προϊόντα τους.

Η Ειρήνη δεν παντρεύτηκε. Η μια απ' τις αδερφές της πέθανε. Η άλλη ζει με την οικογένεια της στο Καλό Χωριό. Κι ο αδερφός της είναι κι αυτός παντρεμένος στο Λουβαρά.

— «Εν επαντρεύτηκα» λέει η κυρά Ειρήνη.

— «Έρκουνταν τα προξένια που τα γύρω χωρκά, αμμά οι γειτόνισσες εκόφκαν μου τα κκισμέττι. Εστρέφαν τους πίσω δίχως να ξέρω εγιώ τίποτες. Αν θέλει ο γείτος σου, εννά παντρέψεις το παιδί σου, λαλεί τζαι η παροιμία».

Τουτ' η γυναίκα, με την θολή εικόνα του προσώπου της να γέρνει μπροστά, με τα μαλλιά της ξέμπλεκα στο χρώμα του θαμπού κίτρινου αρνείται να εγκαταλείψει τα πατρικά χώματα. Αρνείται να ζήσει με τ' αδέρφια της.

— «Ήντα να μπω στο μάλιν του άλλου;» —λέει χαρακτηριστικά. Ειναι μαθημένη στην ανεξαρτησία και την ασκητική ζωή. Έχει μάθει να παλεύει και να επιβιώνει. Να προφυλάγεται από τα στοιχεία της φύσης, να σκοτώνει τ' απειλητικά φίδια, να εξολοθρεύει τους ποντικούς, και να δημιουργεί το δικό της Όλυμπο από Θεούς και ημίθεους.

— «Ζιω μόνη μου έσιει τωρά δέκα χρόνους. Μα μαραζώνω που έν εσιει ανθρώπους δαπάνω. Να στείλει η κυβέρνηση τους πρόσφυγες. Να καλλιεργήσουν τα χωράφκια. Να στήσουν αλευρόμυλους. Εγώ εγέρασα πιον. Εν μια «δυναστεία», να σηκώσω την σπονδυλική μου «στήλλην» πάνω. Εν ο κόκκαλος τζαι φάτσισεν μου πας τες λιντέρες...».

Οι Θεοί και οι Άγιοι της Ειρήνης είναι πολυπληθείς. Ο κόσμος της είναι γεμάτος Αγίους και οράματα και θαύματα. Επικοινωνεί με το μυστήριο και το άγνωστο απ' το οποίο ζητά προστασία και ασφάλεια μέσα στον αγώνα επιβίωσης και την ανασφάλεια της.

Ο αγαπημένος άγιος της Ειρήνης είναι ο Άης Γιώργης που κατοικεί στο εκκλησάκι του Αθρακού. Είναι αυτός που έρχεται πιο συχνά απ' όλους τους Αγίους στα οράματά της.

—«Οραμάτισεν με ο Άης Γιώρκης» — λέει η Ειρήνη — «είπεν μου ότι πρέπει να λειτουρκέται η εκκλησιά του πιλέ των κάθε μήνα. Να στείλει η κυβέρνηση παπά να λειτουρκεί τον Άγιο που μηνίσκει βαούμενος τζι' εν κρίμα».

Πέρα από τους Αγίους και τα οράματα, ο κόσμος της Ειρήνης περιλαμβάνει τα ζώα της. Τον γέρο γα'ι'δαρο που τον «καβαλλιτζεύκω κάθε οκτώ μέρες τζιαι πάω στο Καλό Χωρκό. Γοράζω τα χρειαζούμενα, ψουμί, λουβί... τζιαι κριθάρι για τα κτηνά μου». Τον τράγο, τις κατσίκες, τις όρνιθες και τον πετεινό. Η Ειρήνη όλη μέρα ασχολείται με τα ζώα της, που στη φαντασία της και την ερημιά της έχουν γίνει πλάσματα με ανθρώπινες ανάγκες. Κουβαντιάζει μαζί τους, μοιράζεται τις λύπες και τις χαρές τους. Τους μαζεύει χόρτα και ξυσταριές από το βουνό, τους βάζει κριθάρι.

«Βάλλω τζιαι για μέναν λλίες πατάτες μες τα χαραούθκια».

—«Τι είναι τα χαραούθκια;» τη ρωτώ.

—«Οι αυλατζιές. Μαν το ξέρεις;».

Η Ειρήνη γελά με την αμάθειά μου. Ξαφνικά γίνεται σοβαρή. Με μια κίνηση του χεριού μού δείχνει τα βουνά.

—«Η κυβέρνηση πρέπει να φέρει δαπάνω τους πρόσφυγες. Άδε πόση γην έσιει να καλλιεργήσουν; Να στήσουν αλευρόμυλους. Κάθε ώρα τζιαι λεπτό, λυπούμαι τζιαι μαραζώνω πόν εσιει κόσμον το χωρκόν. Να γίνει όπως πρώτα. Εν δυνατόν έτσι τόπος τζιαι να μεν έσιει κόσμο».

Η νύχτα πέφτει σιγά - σιγά. Οι τοίχοι γίνονται γκρίζοι. Τα ερείπια γίνονται γκρίζα. Το πρόσωπο της Ειρήνης γίνεται γκρίζο. Οι σκιές των δέντρων πέφτουν απειλητικά καθώς η φύση κουρασμένη απ' τη μέρα κουρνιάζει και κλείνεται στον εαυτό της.

Στο χωριό δεν υπάρχει ηλεκτρισμός. Η Ειρήνη δεν έχει λάμπα στο σπίτι της, ούτε καν κεριά. Όταν έχει κρύο, ανοίγει την πόρτα κι ανάβει φωτιά στην είσοδο της κάμαρας να ζεσταθεί.

—«Άμαν έσιει κρυάδα, ανοίω την πόρτα τζιάφτω το λαμπρόν. Κρυώνω το Σιεμώνα γιατί υγράζει η ταράτσα που πάνου τζιαι μπαίνουν νερά. Άμαν σιονίζει μεινίσκω βαούμενη έσσω καμμιάν - θκυό μέρες ωσπου να λύσουν τα σιόνια».

Από μακριά ακούγεται ο θόρυβος ενός αυτοκινήτου, κι η Ειρήνη πετάγεται έξω από την παράγκα. Είναι ο πραματευτής που περνά κάθε δυο βδομάδες.

Το βράδυ προβάλλει πίσω από γκριζοπά μπαλλώματα και ξεχύνεται κοφτερό σαν λεπίδι. Η αφή απ' τα χαλάσματα γίνεται κρύα. Η Ειρήνη εύχεται να κυλήσει το χωριό ξανά πάνω στα πέτρινα δρομάκια. Γυρεύει εχθρούς. Αυτούς που ερήμωσαν τούτο τον τόπο. Η ζωή την προσπέρασε κι η μνήμη της έχει βαλτώσει μέσα στην εμπειρία αυτού του άχρονου χρόνου. Μ' αποχαιρετά: «Στο καλό. Τζιαι να πάρεις σιαιρετίσματα».

Παίρνω το δρόμο... Ο κ. Άγγελος περπατά δίπλα μου. Βλέπει τα βουνά, θυμάται σκηνές από την παιδική του ζωή κι αναπολεί. Μου δείχνει σε ποια μεριά πέφτει ο Αρακαπάς, ο Λουβαράς. Μου μιλά για την βουνοπλαγιά που ονομάζεται «Μνήμα της Τζεφυρές». Μιας Τούρκισσας που πέθανε κι είναι θαμμένη εκεί. Μου δείχνει τα γύρω βουνά με τα ονόματά τους. Το Δείμμαν του Μύλου, τη Μούττη της Χώνης. Σε τούτη τη μεριά της γης, το μυστήριο τυλίγει τον κόσμο μ' ένα πέπλο αβέβαιης ασφάλειας και αόρατης επικοινωνίας.

Κι η Ειρήνη, αυτός ο μαραζωμένος κιτρινιάρης άνθρωπος, αυτό το ξεχασμένο πράμα, μοιάζει φιγούρα σε κάποιο μύθο, βγαλμένη από κρυφές περιοχές του χρόνου...

Το καμπαναριό της εκκλησίας του Άη Γιώργη.

city.sigmalive.com